

Βιντεοπειρατεία

Η αρνητική όψη της τεχνολογικής εξέλιξης

Βιντεοκλάμπ. Βιντεομανία και βιντεοπειρατεία. Στη χώρα μας, όπως συμβαίνει άλλωστε με κάθε νεωτερισμό, το βίντεο από μέσο μαζικής επικοινωνίας με πολλές χρήσεις και λειτουργικές δυνατότητες αποτέλεσε απλά ένα προϊόν μαζικής κατανάλωσης, δείγμα νεοπλουτισμού και κοινωνικής προβολής, για να καταλήξει, μετά την εισβολή των ιδιωτικών και των δορυφορικών καναλιών, σε «μπιμπελό» στα περισσότερο ελληνικά νοικοκυριά.

Αφορμή για το σημείωμα αυτό στάθηκε η έλλειψη οποιασδήποτε αναφοράς για το βίντεο, στο αφιέρωμα στα Mass-media, που δημοσιεύθηκε στο προηγούμενο τεύχος των Τετραδίων (τ. 25). Έλλειψη, βεβαίως, που θα μπορούσε να θεωρηθεί δικαιολογημένη, αφού το βίντεο ως μέσο δεν μετεξελίσσεται στην ελληνική κοινωνία, όπως συμβαίνει με τους ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς και τις εφημερίδες. Στην καλύτερη περίπτωση αντικαθιστά τα τηλεοπτικά κανάλια, όταν δεν έχουν το «καλό» φιλμ ή λειτουργεί ως «φωτογραφικό άλμπουμ» για όσους κατέχουν βιντεοκάμερες.

Ένα, ωστόσο, στοιχείο που παραμένει στην αθέατη όψη είναι η αποκαλούμενη βιντεοπειρατεία. Χαρακτηριστικό είναι ότι στο πρόσφατο παρελθόν, το 40% των βιντεοταινιών, που κυκλοφορούσαν στην ελληνική αγορά ήταν πλαστογραφημένες ενώ ο τζίρος ξεπερνούσε τα 2 δισεκατομμύρια δραχμές το χρόνο.

Το ερώτημα, που προκύπτει δεν έχει μόνον σχέση με την ύπαρξη αυτής της μορφής παραοικονομίας, που θεωρείται αυτονόητη από τη στιγμή που διευρύνθηκε ο εμπορευματικός ορίζοντας της 7ης τέχνης με τη μεταφορά κινηματογραφικών ταινιών στις οθόνες. Το πρόβλημα είναι εάν μπορεί ν' αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά η αναπαραγωγή απεριόριστου αριθμού αντιτύπων από ένα έργο, χωρίς τη σύμφωνη γνώμη, και την αποζημίωση των κατόχων των δικαιωμάτων. Εάν, μ' άλλα λόγια, είναι νομοθετικά αποτελεσματική και δεοντολογικά σκόπιμη η παρέμβαση στις διευρυμένες δυνατότητες αξιοποίησης ενός μέσου, τις οποίες προσφέρει η τεχνολογική εξέλιξη.

Εν αρχή ην η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων και η υπεράσπιση των

οικονομικών συμφερόντων των νόμιμων κατόχων τους. Οι εταιρείες βιντεοπαραγωγής, οι κινηματογραφικές βιομηχανίες, οι κάτοχοι δικαιωμάτων των συντελεστών του έργου, καθώς και το κράτος θεωρούν ότι η βιντεοπειρατεία αποβαίνει σε βάρος των δημιουργών. Πενήντα εκατομμύρια δολάρια επενδύονται σε υπερπαραγωγές και οι αμοιβές των ηθοποιών στις Ηνωμένες Πολιτείες αγγίζουν το ένα εκατομμύριο δολάρια. Το δημόσιο παράλληλα εισπράττει σημαντικούς φόρους από τη διακίνηση των ταινιών. «Εφ' όσον διακυβεύονται τεράστια κεφάλαια πρέπει να προφυλαχθούμε», υποστηρίζουν εκπρόσωποι εταιρειών. Η βιντεοταινία, σε αντίθεση με το κινηματογραφικό φιλμ, μπορεί να αναπαραχθεί από τον καθένα, εφόσον το κόστος μιας κασέτας είναι ασήμαντο. Η ίδια κατάσταση, άλλωστε, επικρατεί και στο χώρο της μουσικής με τις φωνογραφικές εταιρείες (δίσκοι-κασέτες). Από τη στιγμή, επομένως, που εμπορευματοποιήθηκε η τέχνη, ήταν ευνόητο να τεθεί όχι μόνο το ζήτημα της προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων των δημιουργών και της χρηματικής αποζημίωσής τους, αλλά κυρίως της υπεράσπισης των οικονομικών συμφερόντων των μεγάλων κινηματογραφικών βιομηχανιών, που πίεσαν για τη λήψη αυστηρότατων νομοθετικών μέτρων. Γι' αυτό ο πολλαπλασιασμός και η διάδοση της πνευματικής δημιουργίας συνδέεται άμεσα με τα δικαιώματα ιδιοκτησίας που απορρέουν από αυτήν.

Στην Ελλάδα η ειδική προστασία του ηχοράματος βασίζεται στο ν. 2387/1920, όπως αυτός τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με άλλα νομοθετικά διατάγματα, καθώς και σε μία απόφαση του Αρείου Πάγου, σύμφωνα με τα οποία, όσοι διατηρούν εργαστήρια αντιγραφής και αναπαραγωγής διαπράττουν τα αδικήματα της πλαστογραφίας σε βαθμό κακουργήματος, του παράνομου πολλαπλασιασμού και διάδοσης ξένης πνευματικής ιδιοκτησίας, της φοροδιαφυγής και της πώλησης χωρίς τιμολόγιο. Από τα αδικήματα αυτά μόνον ο πολλαπλασιασμός και η διάδοση διώκεται μετά από έγκριση των αδικηθέντων. Επιπλέον απαγορεύεται η δημόσια προβολή βιντεοκασέτας χωρίς τη γραπτή άδεια των δικαιούχων. Έτσι σύμφωνα με απόψεις νομικών δεν παρανομούν όσοι αντιγράφουν βιντεοταινίες για προσωπική χρήση, σημειώνοντας πάντως ότι οι εταιρείες παραγωγής και εκμετάλλευσης απαγορεύουν την αντιγραφή σε κάθε περίπτωση. Η επισήμανση δεν θα είχε ιδιαίτερη σημασία, αν δεν λαμβάναμε υπ' όψη το εξής δεδομένο: Κάθε χρόνο πωλείται ένας απροσδιόριστος, αλλά αναμφισβήτητος μεγάλος αριθμός άγραφων βιντεοκασετών, που χρησιμοποιούνται από τους κατόχους βίντεο για ν' αντιγράψουν ταινίες. Το πρόβλημα είναι πολύ μεγαλύτερο στις κασέτες μουσικής, όπου σύμφωνα με εκτιμήσεις πωλητών, στη χώρα μας μόνο πωλούνται κάθε χρόνο 10.000.000 «κομμάτια». Τι γίνεται σ' αυτή την περίπτωση; Πρόκειται για «νόμιμη» πλαστογραφία; Ή μήπως η τεχνολογία έχει ξεπεράσει τα όρια παρέμβασης των εταιρειών και της νομοθετικής εξουσίας;

Το ζήτημα γίνεται ακόμη πιο σύνθετο, αν μεταφέρουμε τις απόψεις εθνομουσικολόγων και εικαστικών καλλιτεχνών. Αν η διάδοση, λένε, γίνει χωρίς τη σύμφωνη γνώμη του δημιουργού προς όφελος τρίτων με στόχο την κερδοσκοπία, τότε πρόκειται για πλαστογραφία. Αν όμως ο δημιουργός δεν ενδιαφέρεται για την μερική ή ολική αναπαραγωγή του έργου του ή αν θέλει να προσφέρει τη δημιουργία του χωρίς άμεσα οικονομικά οφέλη, η ισχύουσα νομοθεσία στις περισσότερες χώρες λειτουργεί απαγορευτικά σε βάρος του. Διότι περιορίζει την ελεύθερη διακίνηση στοχασμών και την ελευθερία της τέχνης, που κατοχυρώνονται από συνταγματικές διατάξεις. Η μουσική λ.χ. είτε ως αυτόνομο έργο τέχνης, είτε ως αναπόσπαστο τμήμα μιας βιντεοταινίας «από την ίδια της τη φύση ανήκει στο κοινωνικό σύνολο» γράφει ο Αμερικανός

εθνομουσικολόγος Τσαρλς Κέηλ, στο περιοδικό «The society of ethnomusicology newsletter». Το ότι είναι πνευματικό αγαθό, το αντίθετο της ατομικής ιδιοκτησίας και στην καλύτερη περίπτωση μια εμπειρία με ολοκληρωτική συμμετοχή, όπως ο έρωτας, συμπληρώνει ο Κέηλ, τότε μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι δεν θα 'πρεπε να υπάρχει μουσική βιομηχανία.

Φωνές παράταιρες που ίσως ν' ακούγονται περίεργα, αλλά που σίγουρα δίνουν μία άλλη – κοινωνική – διάσταση στον αέναο αγώνα ανάμεσα στις νόμιμες και παράνομες μορφές κέρδους. Για να μην αναφερθούμε στους όρους εκχώρησης των δικαιωμάτων των δημιουργών στις εταιρείες προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας που επηρεάζουν και αυτοί με τον τρόπο τους την ανάπτυξη της βιντεοπειρατείας.

ΕΛΠΙΖΩ ΝΑ ΜΗ ΜΕ
ΣΥΛΛΑΒΟΥΝ, ΓΙΑΤΙ ΑΥΤΟ
ΘΑ ΣΗΜΑΙΝΕ ΟΤΙ
ΔΕΝ ΕΙΜΑΙ ΑΘΩΟΣ.

Το σκίτσο του Αλτάν είναι από την «Βαβέλ»

Στο βαθμό, πάντως, που το πνευματικό έργο αντιμετωπίζεται κυρίως ως προϊόν για πώληση και κατανάλωση ή παράγεται με αποκλειστικό κριτήριο τη νομή κέρδους, το φαινόμενο της βιντεοπειρατείας είναι δύσκολο ν' αντιμετωπιστεί ουσιαστικά. Στην ελλιπή αντιμετώπιση έχει συμβάλει όμως κι ένας άλλος παράγοντας. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας που επιτρέπει την αναπαραγωγή βιντεοταινιών στους κατόχους των μέσων και η μαζική παραγωγή βιντεοκασετών σε προσιτές τιμές. Πριν μερικά χρόνια κινηματογραφικές εταιρείες των Ηνωμένων Πολιτειών έκαναν αγωγή κατά ιαπωνι-

κών βιομηχανιών παραγωγής βίντεο, ζητώντας παράλληλα να κυκλοφορούν στην αγορά βιντεοσυσκευές που είναι σε θέση μόνον να προβάλλουν και όχι να αναπαράγουν ταινίες. Κέρδισαν την αγωγή στο πρωτοβάθμιο και δευτεροβάθμιο δικαστήριο, αλλά το ανώτατο δικαστήριο έκρινε το αντίθετο με πλειοψηφία 5 προς 4. Το παράδειγμα αυτό είναι χαρακτηριστικό της σύγκρουσης μεταξύ μεγάλων βιομηχανιών στον τομέα του ηχοράματος. Οι πολυεθνικές εταιρείες έχουν δημιουργήσει το τεχνολογικό υπόβαθρο επάνω στο οποίο στηρίζεται η βιντεοπειρατεία. Το φαινόμενο όμως δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί ούτε με την χρήση συστημάτων αποκωδικοποίησης. Διότι στα πλαίσια της ελεύθερης οικονομίας, όπως οι εταιρείες παραγωγής βιντεοταινιών προασπίζουν τα δικαιώματα και τα οικονομικά τους συμφέροντα, επειδή έχουν επενδύσει τεράστια κεφάλαια, για τον ίδιο ακριβώς λόγο οι βιομηχανίες κατασκευής βιντεοσυσκευών προωθούν συστήματα πολλαπλής εγγραφής ικανά να αναπαράγουν αντίτυπα αρίστης ποιότητας. Και στο σημείο αυτό η κρατική παρέμβαση είναι αδύνατη, εφόσον οι απαγορευτικές διατάξεις και οι δικαστικές αποφάσεις υπερφαλαγγίζονται συνήθως από την τεχνολογική εξέλιξη, που δεν μπορεί να εμποδιστεί. Η επιτροπή πάντως των ευρωπαϊκών κοινοτήτων πρότεινε στα κράτη-μέλη της να ακολουθήσουν το παράδειγμα της Μεγάλης Βρετανίας, όπου πρόσφατη νομοθετική ρύθμιση μείωσε το μερίδιο της αγοράς των βιντεοπειρατών από 66% σε 35% ενάμιση χρόνο αργότερα.

Στη χώρα μας ειδικότερα, την περίοδο που η βιντεοαγορά θρискόταν στο ζενίθ, η βιντεοπειρατεία είχε λάβει εκρηκτικές διαστάσεις για δύο επιπλέον λόγους. Ο πρώτος αφορούσε τη λειτουργία δύομισι χιλιάδων βιντεοκλάμπ σ' όλη την επικράτεια. Δηλαδή σε κάθε κατάσταση αναλογούν 300 συσκευές. Έτσι, ενώ τα οργανωμένα εργαστήρια αναπαραγωγής καρπούσαν τεράστια κέρδη από την αντιγραφή ταινιών και μάλιστα κινηματογραφικών επιτυχιών, που δεν είχαν ακόμη κυκλοφορήσει στην εγχώρια αγορά από τις εταιρείες παραγωγής, - αρκεί να συγκρίνουμε το κόστος της νόμιμης που είναι επτάμισι φορές μεγαλύτερο της παράνομης, τα περισσότερα βίντεο-κλαμπ σήμερα αντιμετωπίζουν προβλήματα επιβίωσης. Καταστηματάρχες ισχυρίζονται ότι δεν θα μπορούσαν να κρατηθούν στην αγορά, αν δεν διακινούσαν παράνομες βιντεοκασέτες. Όχι μόνο λόγω του ανταγωνισμού, αλλά και εξαιτίας του τρόπου πώλησης των ταινιών από εταιρείες παραγωγής, που επιβάλλουν την αγορά είτε παλαιότερων, είτε αντιεμπορικών τίτλων, προκειμένου να τους προμηθεύσουν με νέους. Γι' αυτό η παράνομη αναπαραγωγή γίνεται νόμος επιβίωσης των βιντεοκλάμπ που νοικιάζουν κασέτες αμφίβολης ποιότητας σε χαμηλότερες τιμές.

Από την άλλη πλευρά το καταναλωτικό κοινό, τις περισσότερες φορές και ιδίως στην επαρχία, αδιαφορεί για την πιστότητα του αντιτύπου. Δεν ενδιαφέρεται ακόμη αν η αναπαραγωγή είναι νόμιμη ή παράνομη, αν παραβιάζονται πνευματικά δικαιώματα και το κράτος χάνει δισεκατομμύρια από την φοροδιαφυγή. Ελάχιστοι εξετάζουν αν το αντίτυπο της βιντεοταινίας έχει το ειδικό σήμα της εταιρείας παραγωγής, ενώ ορισμένες εταιρείες προβαίνουν σε μια άτυπη συμφωνία με βιντεοκλάμπ για να κρατήσουν τη βιντεοπειρατεία σε ελεγχόμενα επίπεδα. Κι αυτό όμως το «μέτρο» θεωρείται ανεπαρκές από την Εταιρεία Προστασίας Πνευματικής Ιδιοκτησίας Βιντεοπαραγωγών. Η ΕΠΠΙΒΕ υποστηρίζει ότι μακροπρόθεσμα το πρόβλημα θα λυθεί αποτελεσματικά χάρη στην τεχνολογία, ενώ άμεσα ζητά την επιβολή αυστηρότερων κυρώσεων. Αντίθετα καθηγητές της νομικής σχολής του Α.Π.Θ. θεωρούν ότι μία νέα νομοθετική ρύθμιση θα δώσει κάποια διέξοδο, διότι η βιντεοπειρατεία είναι οικονομικό έγκλημα, αλλά αποτελεί ταυτόχρονα κοινωνικό φαινόμενο και οι παραβάτες δεν μπορεί να εξομοιώνονται με βιαστές και δολοφόνους.